

Eva Melander Tell, eva.melandertell@dom.se
08-561 665 38

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L6@regeringskansliet.se

Slutbetänkandet Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12)

Dnr Ju2023/00712

Hyres- och arrendenämnden i Stockholm (nämnden) har granskat slutbetänkandet utifrån de intressen som nämnden har att bevaka. Nämnden välkomnar förslagen som syftar till att förstärka skyddet för demokratin och domstolarnas oberoende. Nämnden konstaterar dock att hyres- och arrendenämnderna och hyresråden inte träffas av förslagen om förstärkningar av skyddet för domstolars och domares oberoende, vilket vore önskvärt. Nämnden lämnar följande synpunkter.

Domstolarnas oberoende

Kommittén har föreslagit att det i 1 kap. 8 § RF införs en bestämmelse om att rättskipning utövas av oberoende domstolar. Nämnden har ingen erinran mot förslaget men vill betona att hyres- och arrendenämndernas verksamhet till övervägande del utgörs av rättskipning och att förslaget åter aktualiserar frågan om nämndernas rättsliga ställning. Nämnden återkommer till denna fråga nedan.

Domstolsadministrationen

Nämnden har ingen erinran mot förslagen om att den centrala domstolsadministrationen ges en mer självständig ställning i förhållande till regeringen än vad Domstolsverket har i dag. Nämnden noterar dock att förslaget till sammansättning av Domstolsstyrelsens styrelse innebär små möjligheter för hyres- och arrendenämnderna att

få inflytande över de uppgifter som ska ankomma på styrelsen. Enligt nämnden bör även den som är eller har varit hyresråd kunna utses till ledamot av styrelsen.

Nämnden avstyrker förslaget om att byta namn på Domstolsverket till Domstolsstyrelsen för att markera förändringen. Enligt kommittén beräknas namnbytet leda till kostnader på cirka tio miljoner kronor. Nämnden instämmer inte i kommitténs uppfattning om att det finns behov av namnbytet och anser att allmänheten gynnas bättre av att dessa medel i stället används i domstolarnas kärnverksamhet.

Utnämning av ordinarie domare, tillsyn över domstolar och domare samt formerna för att utkräva ansvar av ordinarie domare

Hyres- och arrendenämnderna anses inte vara domstolar utan förvaltningsmyndigheter med domstolsliknande uppgifter. Hyresråd är inte ordinarie domare (1 § lagen [2010:1390] om utnämning av ordinarie domare och 3 kap. 1 § förslaget till lag om domstolar och domare). Hyres- och arrendenämnderna liksom hyresråden faller således utanför kommitténs ansats att öka skyddet för rättskipningen, trots att nämnderna i tidigare utredningssammanhang ansetts i realiteten jämförbara med domstolar med hänsyn bl.a. till sin funktion, organisation och självständiga ställning (se SOU 2012:82 med däri gjorda hänvisningar). I Europakonventionens mening är nämnderna att betrakta som domstolar. Hyresråd utses på samma sätt som ordinarie domare. Hyresråd är också skyldiga att, i den utsträckning som arbetsuppgifterna tillåter det, tjänstgöra vid en tingsrätt på samma ort som hyresnämnden (31 § förordningen [1980:1030] med hyresnämndsinstruktion).

Kommitténs uppdrag har visserligen inte omfattat att se över hyres- och arrendenämndernas och hyresrådets judiciella ställning, men det hade varit önskvärt att nämnderna och hyresråden omfattades av de förslag som ska garantera självständighet i dömandet och markera domstolarnas oberoende ställning. Av rättssäkerhetsskäl är detta av stor betydelse och frågan om att likställa nämnderna och hyresråden

med domstolar och ordinarie domare i dessa och andra avseenden bör snarast bli föremål för fortsatt utredning.

Utöver vad som nämnts ovan är det således en brist att hyresråd eller före detta hyresråd inte ska kunna vara ledamöter i Domarnämnden, att hyres- och arrendenämnderna inte, såsom domstolarna, Domstolsstyrelsen och Domarnämnden, ska vara undantagna från tillsyn och granskning av andra än Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen (trots att nämndernas verksamhet föreskrivs i lag och verksamheten i högre grad avser rättskipning än vad som är fallet vid Domarnämnden och den föreslagna Domstolsstyrelsen), att hyresråd har ett sämre anställningsskydd än ordinarie domare och att hyresråd inte ska omfattas av den föreslagna ordningen för ansvarsutkrävande. Enligt nämnden borde dessa regler kunna göras tillämpliga beträffande nämnderna och hyresråden även om nämnderna inte är att betrakta som domstolar och hyresråden inte är ordinarie domare.

Förslagen i den nuvarande utformningen väcker också frågan om vad som gäller i fråga om tillsyn när ett hyresråd dömer i tingsrätt eller en domare i allmän domstol i hyresnämnd. I sammanhanget kan lyftas fram att hyresråden i Umeå, Sundsvall, Linköping och Jönköping regelbundet tjänstgör vid den tingsrätt som deras nämnd är knuten till. Även andra hyresråd tjänstgör regelbundet i allmän domstol. Det förekommer även att rådmän inom ramen för sin anställning tjänstgör i en hyresnämnd knuten till tingsrätten. Frågan är vad som gäller i fråga om tillsyn och granskning i dessa fall.

Detta remissyttrande har beslutats av hyresrådet och myndighetschefen Eva Melander Tell. I den slutliga handläggningen har hyresråden Anna-Karin Larsson, Eva Lärfars Persson, Agneta Staff, Cecilia Tallkvist, och tf. hyresrådet Johanna Carlsson deltagit. Juristen Emma Dundeberg har varit föredragande.

Eva Melander Tell